

בנין יעקב

פרשת שלח

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעודד הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספירים

תוכן הענינים

פרשת שלח

גנות שפלות וענוה פסולה.....ג

סיון תשפ"א

© כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס : 02-999-8201

או למייל : GMAIL.COM@3122131

ניתן להשיג הקונטרס

בירושלים : 053-31-53-661 050-41-75-336

בבית שמש : 052-76-30-720

כמו כן ניתן להשיג את סדרת הקונטרסים

בנין יעקב על המועדים

אלול - תשרי • חנוכה • שובבי"ם • פורים - ד' פרשיות

חודש ניסן - חג הפסח - ספירת העומר • שבועות • בין המצרים

וכן בנין יעקב על התורה: בראשית • שמות

פרשת שלח

גנות שבלות וענה בסולה

לא ויתר הקב"ה על 'וכן היינו בעיניהם'

בפרשתן (במדבר יג, לג) "ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפלים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם" פירש רש"י: וכן היינו בעיניהם - שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים. והנה מפשטות לשון רש"י משמע שבטענה זו צדקו בדבריהם, כי הרי שמעו מפורש איך שאומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים.

אמנם מאידך גיסא במדרשים מצינו מאמר נורא, איך שהקפיד השי"ת על מה שאמרו "וכן היינו בעיניהם", כדאיתא במדרש (במדכ"ר פרשה מז): אמר הקדוש ברוך הוא, ויתרתי עליהם על מה שאמרו "ונהי בעינינו כחגבים", אבל על אמרם "וכן היינו בעיניהם" יש לי עליכם תביעה גדולה, כי מהיכן אתם יודעים איך הייתם בעיניהם, ומי אמר לכם שלא הייתם בעיניהם כמלאכים.

והנה דברי המדרש תמוהים עד מאוד, דהרי מפורש בגמרא (סוטה לה.) שהיו המרגלים שומעים אותם כשהם אומרים זה לזה, ראינו כעין נמלים באילנות, וכדברי רש"י 'שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים', ואם כן למה זה הקפיד עליהם על מה שאמרו 'וכן היינו בעיניהם'.

ויתר על כן הקשה בשפת אמת (ליקוטים) דברי המדרש הנזכר, דלכאורה לשון הכתוב "וכן היינו", משמע מפורש שאמת כך היה, ומה טענה היתה עליהם שחשבו עצמם כנמלים.

על ידי שהושב בדעתו שהוא נבזה ושפל גורם שאכן כן יהיה

ומתריץ השפת אמת ביסוד נפלא והדרכה ישרה בדרכי העבודה, כי על ידי שהאדם חושב בדעתו שהוא שפל ונבזה בעיני הבריות, בזה גופא מעורר שאכן יהיו בעיניהם כך. וזה נמי היה פגם המרגלים, שמפני שעלה בדעתם מחשבת "ונהי בעינינו כחגבים" על ידי זה גרמו ל"וכן היינו בעיניהם", ועל כן היתה תביעה גדולה עליהם: מדוע השפלתם עצמכם כל כך, וגרמתם שיאמרו עליכם 'נמלים יש בכרמים כאנשים'.

וזהו שאמר המדרש 'ומי אמר לכם שלא הייתם בעיניהם כמלאכים' כי אם אכן היו מאמינים בה' היו באמת בעיניהם כמלאכים, ורק על ידי חסרון אמונה נשפלו גם בעיניהם.

ובחידושי הרי"ם הוכיח מלשון הכתוב, שאכן חטא המרגלים היה שהיו שפלים בעיני עצמם, מהא דכתיב (פסוק כ) "והתחזקתם", משמע שהיו צריכים חיזוק.

מה אכפת לך איך אתה נראה בעיני הבריות

ובעין זה מתאמרא בשם הרה"ק השרף מקאצק זיע"א: שחטא המרגלים היה בזה שאמרו "וכן היינו בעיניהם" כי למה להם לדעת איך הם נחשבים בעיני זולתם.

ויסוד זה הוא הדרכה נכונה לכל הבא בשערי עבודת השי"ת, שיאמין באמונה שלימה שכביכול הקב"ה חפץ בעבודתו, ויכיר במעלתו, וחלילה להביט

ולחשוב האיך ומה הוא בעיני הבריות, אלא יקיים בעצמו "ויגבה לבו בדרכי ה'", ועל ידי זה אכן יזכה לעלות מעלה מעלה במדריגות העבודה לשם שמים.

האיך יתכן שגדולים וצדיקים כאילו באו לכלל טעות מרה כזו

ועל זה הדרך מבאר רבינו החפץ חיים זיע"א, בספרו שמירת הלשון (ח"ב - פרק יט), ענין עון המרגלים, ומהו הלימוד והוראה מפרשה זו על דרך העבודה.

דהנה לכאורה יפלא מאוד, האיך יתכן שהמרגלים שהיו מתחילה גדולים וצדיקים באו לכלל טעות מרה כזו, ומהי הסבה שהטעתה אותם לירד פלאים כל כך, ועד כדי כך שאף הטעו את כלל ישראל אחריהם, ויותר מזה יוקשה, האיך קרה כדבר הזה שאף הסנהדרין טעו בזה, כדכתיב (במדבר יד א), "ותשא כל העדה ויתנו את קולם" וגו'; ופירש רש"י, סנהדראות. ויותר מכך יפלא מה שאמרו (שם יג לא), "כי חזק הוא ממנו". ופרשו חכמינו זכרונם לברכה (ערכין טו.), שכביכול אינו יכול להוציא כליו משם, איך בא להם לגדולים וצדיקים כאילו, לטעון שמות כזו.

טעות המרגלים, שחשבו שאין הם ראויים למעשה ניסים

ומבאר החפץ חיים זיע"א שטעות מרה זו באה להם מפני ענוה פסולה, דהגם שהאמינו ביכולת השי"ת להביא את עמו ישראל ולהורישם את הארץ, נתגנבה למוחם מחשבה וטענה פסולה, שלנצח גבורי כח כאילו ועם רב כזה, בוודאי צריך לזה זכות גדולה מאד, שיהיו הכל בגדר צדיקים וקדושים, ואין לנו אנשים כאלו. ולכן כל מה שראו יותר במדינה, שאנשיה רבים מאד וגבורים וגבוהי קומה וכדומה, היה אצלם יותר חסרון ועוד סיבה למה אין הם ראויים להכנס לארץ, כחשבם שלפי מעשי בני ישראל בעת ההיא, אין הם ראויים שיעשה עמהם ניסים גדולים כל כך.

ואף על פי שהאמינו בהבטחת הקדוש ברוך הוא שיביאם אל הר קדשו ויורישם את הארץ, בכל זאת חשבו בדעתם שמחמת עונותם אין הם ראויים שיעשה להם ניסים כהבטחתו.

מתחבולות היצר להכניס בלב האדם ענוה פסולה שאין הוא ראוי לעבוד את השי"ת

אמנם ידוע, שכל טענות כמין אלו אינו אלא מצד היצר הרע, שדרכו להתהפך בתחבולותיו, דהיינו שלפעמים הוא מטיל גאות בלב האדם לחשוב בנפשו שהוא מיראי ה', ואפשר אף מאוהביו, ומאידך גיסא כאשר הוא רואה באדם שרוצה להתחזק באיזה ענין לכבוד ה' יתברך כדרך האוהב הנאמן, הוא מפיל עצבות בלבו, ובא אליו בטענה והוכחה שזו המצוה או הענין אין גאות לו, ורק לקדושים אשר בארץ הוא, אבל לא לקטנים כמוהו, ובאותה שעה מעלה בזכרונו פעולות מגנות אשר עשה בימי קדם, ואף שכמה פעמים התחרט והתמרמר על זה, וכבר שב בתשובה עליהם, הוא אינו מזכירו את תשובתו, אלא רק את מעשיו שעשה שלא כהוגן כי זה גאות לו לענינו לשיטתו, כדי להקמינו ולהשפילו בדעתו, שלא תהיה לו שום תשוקה למצוה ההיא.

טענת המרגלים - שאין בידם די זכיות להינצל במלחמת כיבוש הארץ

ואף כאן, כשכאו המרגלים לרגל הארץ, התגבר היצר עליהם לומר, כי לנצח עם רב כזה וגבורים כאלו, צריך לזה זכות גדולה ונוראה, אבל לא לאנשים כמונו, שהרי זה מקרוב עשינו את העגל וגם חמאנו בענין בשר תאווה, [והגם שכבר עשו תשובה ובכו הרבה בכיות וכו', ונתבשר להם שהקדוש ברוך הוא מחל להם, ונקבע זה להם למחילה לדורות, אף על פי כן השכיח מהם כל זאת באותה שעה, והעלה

לפניהם רק את המעשים הרעים שעשו, כדי שיחשבו שמחמת עונותיהם אין הם ראויים להכנס לארץ ישראל].

ולבן באו ואמרו (שם יג כו-כט), "באנו אל הארץ אשר שלחתנו, וגם זבת חלב ודבש היא, וזה פריה, אפס כי עז העם הישב בארץ וגו', וגם ילדי הענק ראינו שם, עמלק יושב בארץ הנגב", וכוונתם בזה לומר שאין בידם די זכויות להינצל מכל אלו, וצריך לזה זכות משה רבנו עליו השלום, ומלבד זה, (שם פסוק כט) "והחתי והיבוסי והאמורי יושב בהר" וגו', וכדי לנצח את כל אלו צריך לזה זכות גדולה, ולפי מעשיהם אין הם ראויים לכך.

כלב בן יפונה הוכיח שהקב"ה מציל את עמו ישראל אף כשאינו ראויים

אמנם כלב בן יפונה דחה מיד את טענתם הקלוקלת, כמאמר הכתוב (שם פסוק ל) "ויהם כלב את העם אל משה", וכפירוש רש"י שהשתיקם, שאמר, 'וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם, והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן וכו'; וכוונתו, לדחות בזה את טענתם המוטעת, כי הרי אילו היה הקדוש ברוך הוא בא עמנו בדיון, לא היה נקרע לנו הים ולא הוריד המן, כי גם בים לא היו מעשיהם כראוי, ולא היו ראויים שיעשה להם גם, כמו דכתיב (תהלים קו ז), "וימרו על ים בים סוף". וכן על המן היה מתחלה תלונה, ואף על פי כן עשה השי"ת אתנו ניסים ונפלאות, ואם כן אף עתה "עלה נעלה" לארץ ישראל כמו שאמר משה, "וירשנו אתה" - כאשר נבוא שם.

ועל הטענה הראשונה, שאתם אומרים, שהבטחת הקדוש ברוך הוא בנתינת הארץ היא דוקא אם נהיה צדיקים, היא טעות מעיקרה, כי הקדוש ברוך הוא אינו מודקק על האדם לומר, אושיעך רק באופן שתהיה צדיק, רק אומר לו, לא אושיעך אם תהיה מורד, חס ושלום, ולזה סימו יהושע וכלב ואמרו (שם ט), "אך בה' אל תמרדו". אך כל זמן שאין אדם מורד בהקדוש ברוך הוא לעקר מצותיו בכונה, יוכל לקוות לכל טוב.

הנהגת השי"ת בבחינת החסד 'אף על פי שאינו הגון ואינו כדאי'

וכן דרשו חכמינו ז"ל (ברכות ז.) על הכתוב (שמות לג יט) "וחנתי את אשר אחון" - אף על פי שאינו הגון, ואינו כדאי, וכן נאמר "בנים אתם לה' אלוקים" שהקב"ה מתנהג עם בני ישראל כרחם אב על בנו, ולא לפי מעשיו, ואין די לאדם בכל מעשיו הטובים לשלם גמול אפילו על טובה אחת שעשה עמו יתברל שמו, כמבואר במדרש (קהלת ו ו) על הפסוק "כל עמל האדם לפיהו" אמר רבי שמואל כל מה שיעמול אדם ויסגל מצות ומעשים טובים בעולם הזה אינו מספיק להכל היוצא מתוך פיהו^[א].

וְזוּ היתה טעותם של המרגלים בחשבנם שהקב"ה עושה חסד עם בריותיו רק כאשר ראויים לכך מצד מעשיהם, אך כאמור סברה זו מופרכת היא מעיקרא כי הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו מרחם על עמו במתנת חינוך שלא לפי מעשיהם, וזאת מחובתינו להחדיר בקרבינו ולהאמין באמונה שלימה שהקב"ה עושה חסד ורחמים אף למי שאינו הגון.

והשי"ת יהא בעזרינו שנוכח להכיר בגודל מעלת וחביבות עבודתינו, ולהנצל מעצבות וענוה פסולה, ולהאמין ולהכיר בחסדי השי"ת אתנו לטוב לנו כל הימים.

(א) וראה מה דאיתא בתנא דבי אליהו (זוטא פרק טז): שנו חכמים לעולם יהא אדם הולך אל בית המדרש ויהא קורא ושונה ויעשה בידו צדקות כל ימיו ויהיה מאכיל לרעבים ויהיה משקה הצמאים ויהיה מלביש ערומים וילך ויפדה שבויים ואפילו אם אדם עושה כל זאת אינו מספיק להכל היוצא מפיו אפילו שעה אחת שנאמר (קהלת ו ז) "כל עמל האדם לפיהו".